

likî fakihleri Ebû Ca'fer Ahmed b. Nasr b. Ziyâd el-Hewârî (ö. 307/919) ve Ebû Ca'fer Ahmed b. Nasr ed-Dâvûdî ile (ö. 314/926 veya 317/929) karıştırılmıştır. Ebû'l-Muhsin Muhammed Şerefeddin de Dâvûdî ile ilgili makalesinde (bk. bibl.) Dâvûdî ile Hewârî'nin biyografilerini birleştirerek bazı yanlış tesbit ve yorumlarda bulunmuştur.

Eserleri. Dâvûdî'nin günümüze ulaşan en meşhur eseri *Kitâbü'l-Emvâl*'dir. Fetva mecmuaları gibi soru-cevap usulüyle düzenlenen eserin üslûbundan, soruların sorulup cevapların verildiği mecliste bulunan üçüncü bir kişi, muhtemelen bir talebesi tarafından kaleme alındığı anlaşılmaktadır. Günlük hayatta karşılaşılan veya tartışma konusu olan meselelere dair fetvaları ihtiva ettiği için devrinin din anlayışını, toplum yapısını ve sosyokültürel değerlerini yansıtmaları bakımından da önemli bir eserdir. Özellikle İfrîkiye, Endülüs ve Sicilya topraklarının hukukî statüsü ile ilgili kısmı dikkati çeken eser dört bölümden meydana gelmektedir. On kısımdan oluşan birinci bölümde ganimet, humus, enfâl, iktâ, ölü toprakların ihyası vb. konular ele alınmakta; dört kısımdan meydana gelen ikinci bölümde divan teşkilâtı, çeşitli savaş gelirleri, İfrîkiye, Endülüs ve Sicilya topraklarının hukukî statüsü vb. hususlarla ilgili meseleler incelenmekte; on bir kısımdan teşekkül eden üçüncü bölümde savaş hükümleri genel başlığı altında toplanabilecek bazı konularla zekât mevzuu değerlendirilmekte; üç kısımdan ibaret olan dördüncü bölümde ise sahipleri bilinmeyen, gasp veya terk edilmiş toprak ve malların durumuyula meşrû yollardan çalışıp kazanmak ve Allah yolunda harcamalarda bulunmanın faziletine temas edilmektedir. İncelediği meselelerin delillerini nâdiren kaydeden müellif, çoğunlukla İmam Mâlik ve Sahnûn'un icthadlarına dayanmakla birlikte yer yer diğer müctehidlerin görüşlerini de zikretmektedir. Kurtubî, *el-Câmi' li-aḥkâmî'l-Ḳur'ân*'ında ganimet, fey vb. nin dağıtımıyla ilgili olarak *Kitâbü'l-Emvâl*'den iktibaslar yapmıştır.

Rabat'taki el-Hizânetü'l-âmm (Evkâf bölümü, nr. 98, vr. 78) ve Madrid'deki Escorial Kütüphanesi'nde (nr. 1165, vr. 56) eksiksiz birer yazma nüshası bulunmaktadır. Karaçi'deki Library of the Islamic Research Institute'ün Escorial'den temin ettiği mikrofilm ise ilk kırk beş va-

raktan ibaret olup son kısmı eksiktir. İkinci bölümün "Zikru İfrîkıyye ve'l-Endelüs ve Şikâlliyye" başlığını taşıyan üçüncü kısmı Fransızca tercümesiyle birlikte Hasan Hüsnü Abdülvehhâb ve Ferhât ed-Deşrâvî ("Le Régime foncier en Sicile au Moyen Age [IXe et Xe siècles]", *Etudes d'Orientalisme*, II, 401-444), dördüncü bölümün "Zikrû'l-emvâlî'iletî lâ yu'rafû erbâbühâ..." başlığını taşıyan birinci kısmı da Ferhât ed-Deşrâvî ("Kitâb fi'l-emvâl ve'l-mekâsib", *Ḥavliyyâtü'l-Câmi'ati't-Tûnisîyye*, sy. 4, s. 83-100) tarafından yayımlanan eserin tamamını Rızâ Muhammed ve Sâlim Şehâde neşretmişlerdir (Rabat 1988).

Dâvûdî'nin günümüze ulaşan diğer önemli eseri de İmam Mâlik'in *el-Muvaṭṭa'*'nın muhtasar bir şerhi olan *en-Nâmî fi şerhi'l-Muvaṭṭa'*'dır. Trablusgarp'ta iken telif ettiği bu eserin tesbit edilebilen yegâne nüshası Fas'taki Karaviyyin Kütüphanesi'nde bulunmaktadır (nr. 175). Sezgin, Tunus'taki Zeytûne Kütüphanesi'nde mevcut (nr. 10486), klasik kaynaklarda adı geçmeyen *el-Es'ile ve'l-ecvibe* adlı fıkha dair bir eserinin yazma nüshasını kaydetmektedir (GAS, I, 482). Kaynaklarda adlarına rastlanan diğer eserleri de şunlardır: *en-Naşiḥa fi şerhi'l-Buḥârî* (Buḥârî'nin *el-Câmi'u's-şâḥih*'i üzerine yapılmış ilk şerhlere aittir); *el-Vâ'î fi'l-fıkḥ*; *el-İzâḥ fi'r-red 'ale'l-Ḳaderîyye*; *Kitâbü'l-Uşûl*; *Kitâbü'l-Beyân*.

BİBLİYOGRAFYA :

Dâvûdî, *Kitâbü'l-Emvâl* (nşr. Rızâ Muhammed — Sâlim Şehâde), Rabat 1988; Kâdî İyâz, *Tertîbü'l-medârik*, I, 48; IV, 623-624; İbn Hayr, *Fehrese*, s. 87-88, 495, 501, 512, 540; İbn Ferhûn, *ed-Dibâcû'l-müzhêb*, s. 35; Mahlûf, *Şecere'tü'n-nûr*, I, 110; Kehlâl, *Mu'cemû'l-mû'el-lifin*, II, 194-195; H. H. Abdul Wahab — F. Dachraoui, "Le Régime foncier en Sicile au Moyen Age (IXe et Xe siècles)", *Etudes d'Orientalisme dédiées à la mémoire de Lévi-Provençal* (nşr. Le Centre National de la Recherche Scientifique), Paris 1962, II, 401-444; Sezgin, GAS, I, 482; Âdil Nüveyhiz, *Mu'cemû a'lâmi'l-Cezâ'ir*, Beyrut 1980, s. 141; Hifnâvî, *Ta'rîfû'l-ḥalef bi-ricâlî's-selef*, Beyrut 1402/1982, II, 101-102; Muhammed el-Âbid el-Fâsî, *Fehresü maḥtûṭâtî Hizâneti'l-Karaviyyîn*, Dârülbeyzâ 1399/1979, I, 181-182; Abdülvehhâb b. Mansûr, *A'lâmü'l-Mağribi'l-'Arabî*, Rabat 1399-1403/1979-83, III, 13-14; Ziriklî, *el-A'lâm* (Fetullah), I, 264; Abul Muhsin Muhammed Sharfuddin [Sharafuddin], "Abû Ja'far al-Dâvûdî's Kitâb al-'Amwâl", *IS*, IV/4 (1965), s. 441-448; Ferhât ed-Deşrâvî, "Kitâb fi'l-emvâl ve'l-mekâsib", *Ḥavliyyâtü'l-Câmi'ati't-Tûnisîyye*, sy. 4, Tunus 1967, s. 83-100.

DÂVÜDÎ, Muhammed b. Ali

(محمد بن علي الداودي)

Şemsüddîn Muhammed b. Ali
b. Ahmed el-Misrî ed-Dâvûdî
(ö. 945/1539 [?])

Ṭabaḳātü'l-müfessirîn adlı
eseriyle tanınan âlim.

Hayatı hakkında kaynaklarda yeterli bilgi yoktur. Kahire'de yetiştiği, Süyûtî'nin tanınmış talebeleri arasında yer aldığı ve ömrünü burada geçirdiği anlaşılmaktadır. Zamanın önde gelen muhaddislerinden sayılan ve fıkıh açısından Şâfiî mezhebine mensup olan Dâvûdî'nin Mâlikî olduğu da ileri sürülmüştür.

Hocası Süyûtî'nin hayatı hakkında yazdığı bir kitabın kapağına düşülen kayda göre Dâvûdî'nin 28 Şevval 945'te (19 Mart 1539) vefat ettiği ve Nasr Kapısı dışında (Kahire) bulunan Fîrûz Mezarlığı'na defnedildiği anlaşılmakta ise de İbn Tolun Muhammed b. Ali'nin 947 (1540) yılı olayları arasında 18 Rebîülâhîr (22 Ağustos) günü Şam Camii'nde Dâvûdî için gıyabî cenaze namazı kılındığını zikrettiği ve bu iki tarih arasında on beş aydan fazla bir süre bulunduğu dikkate alınır, bu tesbiti ihtiyatla karşılamak gerekmektedir. Nitekim bu tarihin 946 olduğu, 945 şeklindeki kaydın sehiv eseri olduğu da ileri sürülmüştür (Gazzî, s. 72-73).

Dâvûdî'nin en önemli eseri *Ṭabaḳātü'l-müfessirîn*'idir. Kaynakların belirttiğine göre hocası Süyûtî, ashtaptan itibaren bütün müfessirlerin biyografilerini içine alacak bir kitap yazmaya başlamış, fakat tamamlayamamıştır. 136 müfessirin hayatını ihtiva eden bu çalışmayı Dâvûdî temize çekmiş, daha sonra da hocasının sonuçlandıramadığı işi kendisi ele alarak bu eserini telif etmiştir. 704 müfessirin biyografisine yer verilen eserin tertibinde alfabetik sıra gözetilmiş, müfessirlerin hayatları hakkında kısa bilgi verilirken eserleri ve ilmi yönleri daha geniş şekilde ele alınmıştır. Eserde biyografiler incelenirken faydalanan kaynak ve müelliflerin adlarına da işaret edilmiştir. *Ṭabaḳātü'l-müfessirîn* Ali Muhammed Ömer'in tahkikiyle neşredilmiştir (I-II, Kahire 1392/1972). Dâvûdî'nin, hocası Süyûtî'nin hayatına dair geniş bir eser telif ettiği ve Tâceddin İbnü's-Sübkî'nin (ö. 771/1370) *Ṭabaḳātü's-Şâfi'îyyetü'l-kübrâ* adlı eserine bir zeyil yazdığı da kaynaklarda zik-

DÂVÜDÎ, Muhammed b. Ali

redilmektedir. Brockelmann her ne kadar onun *el-İthâf bi-temyîzi mâ tebi'a fihî'l-Beyzâvî şâhibe'l-Keşşâf* adlı bir risâlesinin bulunduğunu zikretmekte ise de (GAL Suppl., I, 741) Süleymaniye (Yenicami, nr. 1182, vr. 7^b-10^b) ve Köprülü (nr. 7, vr. 1^a-6^a) kütüphanelerinde mevcut yazma nüshalarının üzerinde yapılan incelemeden, eserin Süyûtî'nin talebelerinden Ebû Abdullah Muhammed b. Yûsuf eş-Şâmî'ye ait olduğu anlaşılmıştır. Nitekim Kâtib Çelebi ve Kettânî de bu risâleyi Muhammed b. Yûsuf eş-Şâmî'ye nisbet etmektedirler (*Keşfü'z-zunûn*, I, 193; *er-Risâletü'l-müstetrafe*, s. 199).

BİBLİYOGRAFYA:

Dâvüdî, *Tabakâtü'l-müfessirîn*, nâşirin mukaddimesi, I, s. h-y; Gazzî, *el-Kevâkibü's-sâ'ire*, II, 71-73; *Keşfü'z-zunûn*, I, 193; II, 1107; İbnü'l-İmâd, *Şezerât*, VIII, 264; Brockelmann, GAL, II, 373; Suppl., I, 741; II, 401; Ziriklî, *el-A'âm*, VII, 184; VIII, 30-31; Kehhâle, *Mu'cemü'l-mü'el-lifîn*, X, 304; XII, 131-132; Kettânî, *er-Risâletü'l-müstetrafe*, s. 199; Ramazan Şeşen v.dğr., *Fihrisü mahtûâtı Köprülü*, İstanbul 1406/1986, III, 11.

ALİ RIZA TEMEL

DAVUDOĞLU, Ahmet

(1912-1983)

Son dönem fıkıh ve hadis âlimi.

Bulgaristan'ın Deliorman bölgesindeki Şumnu vilâyetine bağlı Kalaycıköy'de doğdu. Dedesi Dâvud Ağa, Koca Yûsuf ile birlikte başaltı derecesine kadar yükselmiş bir pehlivan, babası Hasan Ağa ise fakir bir çiftçiydi. Davudoğlu altı yaşında sıbyan mektebine başladı; ertesi yıl çağdaş usulle eğitim vermek üzere kurulan köy mektebine kaydoldu. 1924'te komşu Ekizce köyünde yeni açılan rüşdiye mektebine girdi. Bu okulu bitirdikten sonra Şumnu'daki Medresetü'n-nüvâb'a devam etti; 1 Temmuz 1933'te lise kısmından, 25 Temmuz 1936'da yüksek kısmından mezun oldu. Aynı yıl, de-

receye giren iki arkadaşı ile birlikte Bulgaristan başmüftülüğü tarafından ihtisas için Mısır'a gönderilen Davudoğlu, Câmî'atü'l-Ezher Külliyyetü's-şerîa'yı bitirerek ülkesine döndü (1942). Önce Medresetü'n-nüvâb'ın lise ve yüksek kısımlarına öğretim üyesi, iki yıl sonra da aynı medreseye müdür tayin edildi (1944). Bu görevi sırasında Şumnu komünist idaresinin baskılarına ve anarşist öğrencilerin eylemlerine karşı mücadele verdi.

1945 Mayısının başlarında Türkiye lehine faaliyette bulunacak bir casusluk örgütü kurduğu iddiasıyla tutuklanarak Sofya'daki askerî mahkemeye sevk edildi; burada ağır işkencelere mâruz kaldı ve bir ay kadar hapsedildi. Daha sonra Rositsa kasabası yakınlarındaki toplama kampına gönderilerek baraj inşaatında çalıştırıldı. 17 Kasım 1945'te hastalığı sebebiyle serbest bırakılıp eski görevine iade edilen Davudoğlu, kısa bir süre sonra istifasını vererek öğretmenliğe döndü. Bu sıralarda bir yağmur duasındaki vaazından dolayı Şumnu milis kumandanı tarafından ömür boyu hapisle tehdit edilince Türkiye'ye kaçmak istedi, ancak başaramadı. Daha sonra güçlükle pasaport temin ederek 31 Aralık 1949 tarihinde hanımı ve iki kızı ile birlikte Türkiye'ye göç etti.

Ahmet Davudoğlu önce Adapazarı'ndaki bir akrabasının yanına yerleşti. Bir müddet sonra İstanbul'a giderek Yedikule Küçükefendi Camii'nde imamlığa başladı. Ardından gezici vaizliğe tayin edildi. Sekiz ay kadar Ankara'da vâizlik yaptıktan sonra sırasıyla Bursa'da Orhangazi ilçesi müftülüğüne (7 Ocak 1951), İstanbul'da Fâtiht Kütüphanesi memurluğuna (29 Haziran 1953) ve bu kütüphanenin Süleymaniye'ye nakli üzerine de (6 Eylül 1956) Süleymaniye Kütüphanesi memurluğuna tayin edildi. Bu kütüphanedeki görevi sırasında bir yandan da İstanbul İmam-Hatip Okulu'nda ders verdi. 16 Kasım 1959 tarihinde, o yıl öğretime başlayan İstanbul Yüksek İslâm Enstitüsü'nün öğretim kadrosu içinde yer aldı; 5 Şubat 1960'ta müdür muavini vekili, 7 Ağustos 1962'de müdür vekili, 13 Mart 1963'te de müdür oldu. 25 Aralık 1964 tarihine kadar sürdürdüğü bu son görevinin ardından aynı kurumda Arap dili ve edebiyatı derslerini okuttu. Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından 1966 yılında Konya'da düzenlenen müftüler seminerinde laikliğe aykırı beyan ve telkinlerde bulunduğu gerekçesiyle Konya Ağır Ceza Mahkemesi tarafından

22 Mart 1968 tarihinde bir yıl ağır hapis, Kırşehir'de dört ay zorunlu ikamet ve memuriyetten ihraç cezalarına çarptırıldı. 15 Mart 1971'de memuriyetle ilişkisi kesildi; ancak emeklilik hakları zayıf olmadı. Cezasını tamamladıktan sonra ilmi çalışmalarını evinde sürdüren Davudoğlu 7 Nisan 1983 tarihinde vefat etti ve Eyüp Kabristanı'na defnedildi.

Türkçe'den başka Arapça ve Bulgarca bilen Davudoğlu inançlarına bağlılığı, yaşıyışındaki sadelik ve alçak gönüllülüğü ile temayüz eden bir İslâm âlimidir. Aşırı muhafazakârlığı sebebiyle yenileşme hareketlerine karşı çıkmıştır. Ona göre din, "neşvünemâ bulmakla değil ancak çelik gibi donuk durmakla ilâhî vasfını muhafaza etmiş ve edecektir; yenilik taraftarları ise farkında olmadan İslâmiyet'i tahrip etmektedir" (*Selâmet Yolları*, I, s. E). Onun bu fikirleri benimsemesinde, Şeyhülislâm Mustafa Sabri Efendi ile yakın dostluğu bulunan ve bir müddet Bulgaristan başmüftülüğü yapmış olan kayınpederi Hüseyin Hüsnü Efendi'nin, Atatürk devri laik Türkiye'sindeki bazı dinî kısıtlamalara karşı giriştiği şiddetli kalem mücadelesi ortamında yetişmesinin yanı sıra bizzat kendisinin de Bulgaristan ve Mısır'da benzeri uygulamalarla karşılaşmasının büyük etkisi olmalıdır.

Eserleri. 1. *Selâmet Yolları* (I-IV, İstanbul 1965-1967). İbn Hacer el-Askalânî'nin ahkâm hadislerine dair *Bülûğu'l-merâm* adlı eserinin tercüme ve şerhi olup tam adı *Bulûğu'l-Merâm Tercümesi ve Şerhi: Selâmet Yolları*'dir. Çeşitli ofset baskıları yapılan eser, büyük ölçüde Emîr es-San'ânî'nin *Sübülü's-selâm* adlı şerhine dayandığı, hatta -Ehl-i sünnet dışı mezhep ve fırkaların görüşleri atılarak- onun bir tercümesi mahiyetinde olduğu için bu şekilde adlandırılmıştır. 2. *Sahih-i Müslim Tercemesi ve Şerhi* (I-XI, İstanbul 1973-1980). Müslim b. Haccâc'ın *el-Câmî'u's-şâhih* adlı meşhur hadis kitabının tercüme ve şerhi olup 1986 ve 1993 yıllarında iki ayrı fihristi yapılmıştır. 3. *Kur'ân-ı Kerîm ve İzahlı Meâlî* (İstanbul 1988). 4. *Tibyân Tefsiri* (I-IV, İstanbul 1980-1981). Ayıntâbî Mehmed Efendi'ye ait *Tefsîr-i Tibyân* adlı Türkçe tefsirin Süleyman Fâhîr Bey tarafından sadeleştirilen nüshasının yeniden gözden geçirilmiş şeklidir. 5. *Reddû'l-muhtâr ale'd-Dürri'l-muhtâr* (I-XVIII, İstanbul 1982-1988). İbn Âbidîn'in fıkha dair meşhur eseri *Reddû'l-muhtâr*'in tercümesidir. Davudoğlu bu

Ahmet
Davudoğlu